

СТАНОВИЩЕ

от д-р Петя Иванова Несторова

доцент в Центъра по езиково обучение при Университета по хранителни технологии

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по **2. Хуманитарни науки,**

2.1. Филология (Български език – Приложна лингвистика),

обявен в ДВ бр. 22 от 16.03.2021 г. и публикуван на интернет страницата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

с кандидат: ВЕНЕРА ГЕОРГИЕВА МАТЕЕВА-БАЙЧЕВА, доктор, главен асистент

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Със заповед № РД 38 – 240 от 17.05.2021 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в СУ по област на висше образование **2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1 Филология (Български език – Приложна лингвистика), обявен за нуждите на катедра Български език като чужд** към Факултета по славянски филологии. Единствен кандидат в обявения конкурс е гл. ас. д-р Венера Георгиева Матеева-Байчева от СУ „Св. Климент Охридски“.

Представеният от д-р Венера Матеева-Байчева комплект материали на електронен носител е пълен и в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ.

Представените текстове в конкурса за доцент са 1 монография хабилитационен труд, 1 издадена книга на базата на защитен дисертационен труд и 12 статии, доклади и рецензии в сборници и периодични издания, които не повтарят включените в предишната процедура. 3 статии са публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в Web of Science, 9 статии, доклади и рецензии са публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове: 7 от тях са писани самостоятелно, а 2 са в съавторство. Публикациите са най-общо в областта на приложната лингвистика: чуждоезиково обучение, онтогенеза на детската реч, съпоставителни и общолингвистични изследвания.

Д-р Венера Матеева-Байчева представя 7 цитата на база на рецензии на нейни текстове: 3 от тях са в научни издания, реферирани и индексирани в световните бази данни, 4 са в нереферирани списания с научно рецензиране.

Данните от авторската справка показват, че кандидатката отговаря както на Минималните национални изисквания за заемане на длъжността „доцент“, така и на вътрешните нормативни изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

През 2004 г. д-р Венера Матеева-Байчева завършва специалността *Българска филология* в СУ „Св. Климент Охридски“, а след една година става и магистър по лингвистика. През 2013 г. тя защитава докторска степен в катедра *Български език* на СУ. Преподавателската ѝ дейност е много богата: свързана е първоначално с езикови школи и с НГДЕК, където тя е завършила средното си образование, а след приключване на магистратурата си се връща като учител за две години. От 2014 г. е хоноруван преподавател в катедрата *Български език като чужд* към Факултета по славянски филологии на СУ, а от 2015 г. е избрана за редовен член на катедрата след конкурс за главен асистент. Д-р Венера Матеева-Байчева извежда лекции и семинарни

занятия както със студенти чужденци, така и с български студенти, тя е ръководител на магистърска програма „Език и културно пространство“, извежда занятия по общ и специализиран български език.

Д-р Венера Матеева-Байчева е съавтор в 3 учебника по български език като чужд, използвани в СУ за курсове по общ и специализиран български език, и в 2 учебника по български език като роден, за нуждите на обучението в България. Автор е на 4 учебни програми по български език като чужд за чуждестранни студенти, както и на 3 програми по специализиран българския език за референт-преводачи, пол и език и във връзка със синтактичната интерференция между сродни езици. Съавтор е в изработването на тестове за всички нива на владеене на българския език според ОЕЕР. Ръководител е на един проект за направата на многоезичен тематичен речник в полза на обучението по български език като чужд, участник е в три проекта, свързани също с обучението по български език като чужд.

Преподавателската и учебно-методическата дейност на кандидатката доказват нейната отлична подготовка, придобит опит и висок професионализъм в преподаването, научното и методическо обезпечаване на работата със студенти чужденци и българи в СУ, свързано с българския език.

Областите на научна квалификация и професионалните интереси на д-р Венера Матеева-Байчева са приложната лингвистика, психолингвистиката, синтаксиса и лексикологията на БЕ, както и методика на обучението по български език като чужд и по български език като роден.

Основното монографично изследване в конкурса е книгата *Езикови аспекти на споделянето на чуждата култура (Съвременна методика и процедури в обучението по български език като чужд)*. Тя съдържа теоретична и практико-приложна част, в които се засягат въпроси на преподаването на българския език като чужд.

В теоретичната рамка на изследването д-р Венера Матеева-Байчева прави широк обзор на научните търсения, базови и най-нови, при овладяване на чуждия език и защитава тезата, че изучаването на езика не е само усвояване на лексика и граматика, а в този процес участват и много други фактори. Това е причината авторката да разшири теоретичните си наблюдения, като цитира изследвания както в областта на традиционната лингвистика, така и в областта на психолингвистиката, когнитивната лингвистика, социолингвистиката, генеративната граматика, които обосновават широката теоретичната рамка на овладяването на един език като чужд и интердисциплинарната същност на този вид обучение.

Авторката представя и коментира различни методи и подходи, които днес са популярни в чуждоезиковото обучение, като се фокусира върху един от тях, на базата на който изгражда своята практико-приложна част. Съвсем коректна е констатацията ѝ, че изследователският подход чрез анализ на грешките наред с другите основни методи е един от основополагащите подходи в науката за усвояването на чужд език. Той отдавна е част от практиката в преподаването на българския език като чужд, а в последните десетилетия се разработва и неговата теоретична рамка в подобни на коментиранията монография изследвания. Методът чрез анализ на грешките дава възможност да се направят изводи за процеса на овладяване на втори език на базата на допусканите грешки при употребата в писането и говоренето, а съвременната приложна лингвистика използва грешките като важен източник на информация в обучението (Матеева-Байчева, 2021, 43-44).

В приложно-експерименталната част на текста авторката обобщава тестовете на избрана група чуждестранни студенти, констатира и систематизира грешките в областта на глаголните и именните категории, след което прави изводи и предложения за методически и дидактически похвати, които да влязат в учебниците и в работата на преподавателите по български език като чужд с цел превенция и избягване на често срещаните грешки и трудностите в овладяването

на нашия език от чужденци. Идеята за използване на структурни, формални модели, свързани с онагледяване на конкретна граматична употреба, както и въвеждане на думи стимули, които да функционират като контекстови показатели на тази употреба, не е нова. Тя е в практиката на преподавателите по БЕЧ от дълги години. Такива модели присъстват в учебниците по БЕЧ, но спорадично и непоследователно, отразявайки конкретно авторово виждане, докато д-р Венера Матеева-Байчева смята, и аз подкрепям напълно нейната идея, че би било добре да се създадат утвърдени структурни модели, които да залегнат трайно в учебниците и в обучението по българския език като чужд с основната цел да се постигнат по-добри резултати. Това е и основната теза и цел на практико-приложната част в реабилитационния труд.

Последната глава в книгата представя динамиката на теориите за преподаване и овладяване на чужд език и систематизира основните въпроси, които стоят пред българската лингвистична мисъл на тази тема.

Монографията на д-р Венера Матеева-Байчева е продължение и важна част от съвременните проучвания в развитието на теоретичните и методологическите изследвания на подходите и методите за овладяване на българския език като чужд. Тя е сериозно теоретично и приложно изследване в полето на методиката на българския език като чужд.

Монографията демонстрира много добрата библиографска осведоменост на авторката. Сериозна теоретична основа има и книгата *За сложните конструкции в детската реч. Модел на онтогенезата на сложното изречение в българския език*, която е на базата на защитена дисертация. И в двете книги кандидатката демонстрира отлични умения в провеждането на научно изследване в областта на лингвистиката.

Прилагането на метода *анализ на грешките* в обучението по БЕЧ изисква занапред сериозна теоретико-практическа работа: формулиране, детайлизиране и класифициране на грешките по различни показатели, съобразяването им с това какъв първи език говори обучаемият (рускоговорещите допускат едни грешки, носителите на гръцки език други, говорещите турски език трети тип и т.н.), изработване на стратегия за прилагане на конкретни упражнения в зависимост от всички значими фактори и още много др.

Интересът към анализ на грешките в обучението по БЕЧ д-р Венера Матеева-Байчева заявява и в повечето си публикации, в които изследва интерферентните грешки в употребата на глагола *съм*, трудностите при овладяването на българската местоименна система, граматични форми на сказуемото при изразяване на учтивост. За овладяване на българските местоимения в друга статия авторката предлага структурни модели, които биха могли да се използват в обучението по български език като чужд за постигане на по-ефективни резултати.

Приятно впечатление прави точният и ясен изказ на д-р Венера Матеева-Байчева, който недвусмислено представя авторските тези.

Основните приноси в монография са свързани с подробно представяне и съпоставка на съвременните теоретични изследвания на западните школи, руската и българската школа, свързани с изследователски концепции, идеи и процедури в обучението по чужд език. Систематизиране на базова терминология в методиката на чуждоезиковото обучение. Практическата част е приносна в откриване и класифициране на най-често срещаните грешки и изработване на стратегия за преодоляване на наблюдаваните грешки в употребата на имената и глаголите в писмената и устна реч на чужденците, изучаващи български език. Авторката коректно е представила приносите в текстовете, които е посочила за участие в конкурса.

Представените цитати показват, че кандидатката е позната в научните среди в България. Тя е спазила и надвишила минималните национални критерии за заемане на академичната длъжност „доцент“.

5. Критични забележки и препоръки

Имам препоръка към д-р Венера Матеева-Байчева да вземе предвид в бъдещата си работа изследванията на Йордан Пенчев, Петя Бъркалова, Светла Коева, които заемат основно място и имат важно значение за българския синтаксис, и не само в генеративната граматика.

Резултатите от монографичното изследване могат да бъдат база, върху която д-р Венера Матеева-Байчева да продължи изследването на други граматични категории и явления в преподаването на българския език като чужд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на запознаването с представените научни трудове, тяхната значимост, съдържащите се в тях научно-приложни, приложни и методически приноси намирам за основателно да предложа **ВЕНЕРА ГЕОРГИЕВА МАТЕЕВА-БАЙЧЕВА** да заеме академичната длъжност „доцент“ в научна област **2. Хуманитарни науки, 2.1. Филология (Български език – Приложна лингвистика)**.

26 юли 2021 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Петя Несторова